

3. Омельченко І. М. Психолого-педагогічна допомога сім'ям дітей з обмеженими можливостями: методичні рекомендації / І. М. Омельченко, О. М. Тиха, Л. О. Федорович. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2009. – 80 с.

4. Основи інклюзивної освіти. [Навчально-методичний посібник] / за заг. ред. А. А. Колупасової. – К. : «А. С. К.», 2012. – 308 с.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Світлана Фурдуй

к.пед.н., доцент

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

У наш час глобальної інформатизації та технологічного прогресу суспільства проблема соціалізації дітей з обмеженими можливостями не дарма стоїть надзвичайно гостро. Адже справа не тільки в тому, що дитині необхідно відчуття комфорту в соціальному середовищі, він також повинен знайти своє місце в ньому, з тим, щоб мати можливість повністю розкрити свої можливості, а також бути корисним іншим.

У процесі соціалізації дітей з обмеженими можливостями виникає ряд проблем, серед яких чільне місце посідає проблема ставлення суспільства і держави до осіб, що проявляється у створенні системи спеціальної освіти, доступної системи охорони здоров'я і нерівномірне розміщення спеціалізованих освітніх установ на території України, наявності та відсутності спецшкіл, спеціалізованих реабілітаційних центрів в місцях проживання сімей, які виховують дітей з обмеженими можливостями.

В Україні дітей з обмеженими можливостями протягом багатьох років відносили до особливої соціальної групи, яка має свої соціокультурні особливості й потребує особливих умов організації життєдіяльності та інтеграції в суспільство.

Мета статті – охарактеризувати інклюзивна освіта як раціональний шлях соціалізації дітей з обмеженими можливостями в суспільство.

Аналіз актуальних досліджень. В процесі соціалізації у дитини з обмеженими можливостями формуються соціальні якості, знання та вміння, відповідні навички, що дає йому можливість стати дієздатним учасником соціальних відносин. На думку Л. С. Виготського [1, с. 216], дитина, народившись, вже є соціальним індивідом, оскільки з самого народження його оточує багатогранний, складно структурований соціальний світ того суспільства, повноправним членом якого йому ще належить стати, але без якого він вже не може існувати.

Проблеми соціальної адаптації та реабілітації дітей з обмеженими можливостями вирішуються в умовах цілеспрямованого соціально-педагогічного впливу через їх включення в доступні області побутової, індивідуальної і суспільно значимої діяльності з урахуванням особистих інтересів і можливостей дітей. Перетворення, що відбуваються в суспільному житті нашої країни, істотно змінюють об'єктивні умови соціалізації дітей з обмеженими можливостями.

Соціалізація – це один з важливих факторів повноцінного розвитку особистості і її ефективного функціонування в соціумі. Згідно з поширеним визначенням, соціалізація (від лат. *Socialis* – громадський) розглядається як процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної

життєдіяльності в даному суспільстві [3, с. 75].

Сучасні спеціалізовані освітні установи стоять перед проблемою пошуку шляхів вдосконалення інклюзивного навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями з метою вирішення важливих соціально-педагогічних завдань на новому етапі її розвитку.

Інклюзія (від inclusion - включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і в першу чергу, мають труднощі у фізичному розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Термін інклюзія має відмінності від термінів інтеграція та сегрегація. При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату [5, с. 89].

У сучасному суспільстві інклюзивна освіта дозволяє дитині придбати стійку потребу в пізнанні і творчості, максимально реалізувати себе, самовизначитися предметно, соціально, професійно, особистісно. Інклюзивна освіта соціально востребовано, воно органічно поєднує в собі виховання, навчання і розвиток особистості дитини. Дає можливість індивідуалізувати процес соціалізації дитини, тобто підготувати дитину до життя в суспільстві.

Відомі психологи П. С. Виготський, П. Я. Гальперін, С. Я. Рубінштейн, в якості домінуючої сторони в розвитку особистості називають соціальний досвід, який засвоюється дитиною протягом усього дитинства. У процесі засвоєння цього досвіду відбувається не тільки придбання дітьми окремих знань і вмій, але здійснюється розвиток їх здібностей, формування особистості. У процесі соціалізації актуалізується досвід ранніх етапів онтогенезу, пов'язаний з формуванням соціально-

психічних функцій і початкових форм соціальної поведінки; передача соціального досвіду через систему навчання і виховання; взаємний вплив людей в процесі спілкування і спільної діяльності.

Проблема інтеграції в суспільство дітей з обмеженими можливостями була досліджена і розроблена представниками соціально-філософської науки Б. Лівехуд, Р. Штайнером, які запропонували свій унікальний варіант моделі соціалізації інваліда в суспільний простір.

Важливе місце у вітчизняному дискурсі проблем інклюзії особистості в суспільні відносини належить роботам А. Макаренка, В. Сухомлинського, чий ідеї про зв'язок між соціальною активністю, соціальним оточенням і індивідуальним психофізичним розвитком людини заклали методологічні основи соціально-освітньої інтеграції дітей з обмеженими можливостями.

Рішення проблеми освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я є в наші дні актуальним в силу об'єктивних складнощів соціального функціонування і входження дитини в суспільство. Численні труднощі можуть мати як біологічну, психічну, соціальну природу, так і комплексний характер, проявлятися в різного ступеня вираженості.

Однією з умов успішної соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я є підготовка їх до самостійного життя, підтримка і надання їм допомоги при вступі до «доросле життя», для чого, перш за все необхідно створити педагогічні умови в сім'ї і освітніх організаціях для соціальної адаптації дітей.

Соціалізація дітей з обмеженими можливостями здоров'я досягається шляхом проведення соціально-педагогічної реабілітації та підготовки дітей, батьків, педагогів до прийняття дітей з особливостями у розвитку.

Впровадження інклюзивної освіти забезпечує подальшу гуманізацію

освіти, визнання прав осіб з обмеженими можливостями на доступну і якісну освіту, формування професійної педагогічної спільноти нового типу. У педагогічній сфері підкреслюється найважливіша роль педагога, його місце, функції в суспільстві і підвищуються вимоги до нього вимоги і формуються по відношенню до нього соціальні очікування.

Інклюзивна освіта інтенсивно входить в практику сучасної школи, ставить перед нею багато складних питань і нових завдань, охоплює глибокі соціальні аспекти життя. Перш за все, повинна бути створена моральна, матеріальна, педагогічне середовище, адаптована до освітніх потреб будь-якої дитини; яку можливо забезпечити лише при тісній співпраці з батьками, в згуртованому командну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Для дітей з обмеженими можливостями принцип інклюзивної освіти означає, що різноманітності потреб учнів з обмеженими можливостями здоров'я повинна відповідати освітнє середовище, яка є для них найменш обмежує і найбільш включає. Інклюзивна освіта дає можливість враховувати природні особливості дітей з обмеженими можливостями, їх розвитку і формування в природному середовищі, сприяє справі зміцнення здоров'я, фізичного і психологічного благополуччя дітей [6, с. 90].

Важливо наголосити, що концепція реабілітації розвитку і спільного навчання дітей з різними освітніми можливостями, розроблена Т. Хелльбрюгге, виступає актуальною гуманної альтернативою по відношенню до традиційної ізоляції дітей з обмеженими можливостями в дитячих будинках і спеціальних школах. Педагогічна інтеграція на основі ідей М. Монтесорі, що забезпечує створення сприятливих умов для соціального і, як наслідок, когнітивного, психічного і фізичного розвитку всіх дітей, збагачує

комунікативний і моральний досвід дитини, однаково важливий як для здорових дітей, так і для дітей з обмеженими можливостями [2].

Успішність вирішення цих проблем безпосередньо пов'язана з цілеспрямованою соціально-педагогічною роботою, що включає широкий спектр довгострокових заходів допомоги сім'ї комплексного характеру – медичного, правового, психолого-педагогічного, економічного А. Макаренка [4] був глибоко впевнений, що батьківські вимоги до себе, батьківське повагу до своєї сім'ї, батьківський контроль над кожним своїм кроком – ось перший і найголовніший метод виховання, і якщо з дитиною неблагополучно, потрібно, перш за все самого себе покласти під мікроскоп. І потрібно не дитину перевиховувати, а міняти ваше ставлення до нього, так як його ставлення до себе залежить тільки від вас.

Система соціально-педагогічної допомоги повинна бути спрямована не на підміну сім'ї, а на розвиток її власних ресурсів і ініціативи, так як тільки перетворення сім'ї в активного суб'єкта соціально-педагогічної діяльності є вирішальним фактором ефективності процесів реабілітації та інтеграції дитини.

Ефективним засобом соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я є інклюзивна освіта на основі соціокультурного підходу так, як соціалізація дітей з обмеженими можливостями в інклюзивну освітньому просторі дає можливість надавати учням якісну психолого-педагогічну і соціально-педагогічну допомогу з огляду на їх індивідуальні особливості. Важливо, що позитивні результати досягаються тривалою роботою і в тісній співпраці всіх учасників освітнього процесу. Соціально-педагогічна сутність розвитку соціального потенціалу дітей з обмеженими можливостями безпосередньо залежить від

цілеспрямованої соціально-педагогічної підтримки дітей, розкриття їх потенціалу в різних формах життєдіяльності.

1. Виготський Л. С. Психологія розвитку / Л. С. Виготський. – К.: Видавництво: Ексмо, 2003. – 512 с.
2. Ратнер, Ф. Л., Юсупова, А. Ю. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей. / Ф. Л. Ратне, А. Ю. Супова. [Електронний ресурс] : – <http://www.kidsunity.org/book/>.
3. Мудрик А. В. Социализация человека /А.В. Мудрик. – М.: Академия, 2005. – 172 с.
4. Макаренко А.С. Собрание сочинений в 5 тт. Т.12. – М.: 1971.- 384с. [Електронний ресурс] : – <http://www.globusbooks.com/>.
5. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012.- 308 с.
6. Ярская-Смирнова Е. Р., Лошакова И. И. Инклюзивное образование детей-инвалидов / Е. Р. Ярская-Смирнова //«СОЦИС», – 2003. – №1 – С.90-100.